

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	SH Hanrath	Datum	3 april 2019
Doorkiesnummer	030 – 28 6 8346	Ons kenmerk	6036144
E-mail	s.hanrath@utrecht.nl	Onderwerp	Handreiking zelfbeheer sportaccommodaties
Bijlagen	1 (Handreiking sport)	Beleidsveld	Sport

Geachte leden van de raad,

In vervolg op de [raadsbrief](#) (tussenbericht) van 9 oktober 2018 met kenmerk 4482460 en de toezegging 2017/T169 over het zelfbeheer van sportaccommodaties kan ik u het volgende meegeven.

Zo'n 60 % van de Utrechtse bevolking geniet wekelijks van sport op meer dan 100 accommodaties. Daar zijn we trots op!

Deze sportaccommodaties worden door de gemeente Utrecht en/of door een stichting in zelfbeheer geëxploiteerd. In de stad Utrecht en elders in het land zien we een beweging naar meer zelfbeheer. We hebben inmiddels meerdere jaren ervaring opgedaan met verschillende vormen van zelfbeheer. Voorafgaand en tijdens deze experimenten is samen met SportUtrecht en de verenigingen veel geleerd. Eén van de conclusies is dat zelfbeheer een uitdaging is voor de initiatiefnemers én voor de eigenaar van de sportaccommodatie – de gemeente.

Verenigingen willen graag meer zelf bepalen en meer zelf doen in het maatschappelijke vastgoed. Deze ontwikkelingen vragen onze aandacht.

In deze brief geven we een antwoord op drie vragen:

1. Wat is de huidige situatie?
2. Welke ambities en ontwikkelingen zijn er?
3. Hoe kunnen we zelfbeheer stimuleren en ondersteunen?

In het vervolg van deze brief beschrijven we eerst het vraagstuk. Vervolgens beschrijven we de antwoorden, noemen we een aantal oplossingsrichtingen en omschrijven we hoe we willen omgaan met de spanningsvelden en dilemma's. Deze lopen we stuk voor stuk langs.

U zult zien: we doen al best veel aan het delen van eigenaarschap en verantwoordelijkheden.

Maar er valt meer te doen en te leren.

Ter voorbereiding op deze brief zijn bijeenkomsten georganiseerd met verenigingen, SportUtrecht en gemeentelijke afdelingen. Daarnaast hebben we gekeken hoe andere gemeente en zelfbeheer bij speeltuinen en welzijnsgebouwen zich ontwikkelen. Deze bronnen hebben grondstof opgeleverd voor deze brief.

1. Wat is de huidige situatie?

De gemeente Utrecht exploiteert zo'n 100 sportaccommodaties om haar inwoners de gelegenheid te geven om te sporten, tegen een betaalbaar tarief. Volgens de begroting van 2019 investeren we jaarlijks zo'n 36 miljoen euro aan sportaccommodaties. Met dit budget worden de gymzalen, sportzalen, sporthallen, natuurgrasvelden, kunstgrasvelden, atletiekbanen en zwembaden gerealiseerd, beheerd, onderhouden en in stand gehouden. Sportverenigingen en (maatschappelijke) sportorganisaties kunnen deze accommodaties gebruiken¹ tegen de vastgestelde tarieven, en daar hun sportactiviteiten aanbieden aan de Utrechtse inwoners.

Verenigingen en andere sportaanbieders betalen gezamenlijk ± 9 miljoen aan tarieven voor het gebruik van de sportaccommodaties. Het saldo van – 25 miljoen kan gezien worden als een publieke bijdrage aan de maatschappelijke waarde van de voorziening. Met deze financiële cijfers in het achterhoofd is het niet zo gek dat sportverenigingen en (sociaal) ondernemers niet vanzelfsprekend een sportaccommodatie volledig in zelfbeheer zullen nemen. Vaker zal er juist sprake zijn van medebeheer of samenwerking.

In Utrecht kennen we een sterke structuur van sportclubs, die goed georganiseerd zijn veelal onder de paraplu van SportUtrecht, de netwerken per sport en de samenwerkingsverbanden in de wijken en gezamenlijk gebruikte accommodaties. Er is al veel ervaring opgedaan met verschillende vormen van zelfbeheer van een gemeentelijk sporthal (Stichting Sporthal Lunetten), een gemeentelijke sportzaal, gecombineerd met een brede school (worstelvereniging de Halter) en een gymzaal in zelfbeheer bij het Wilde Westen. In sommige gevallen is er sprake van een formele samenwerking, terwijl informele afspraken over beter beheer/gebruik even zo vaak voorkomen, bijvoorbeeld in turnhal Nieuw Welgelegen.

Sportclubs met (deels) eigen accommodatie, die de velden huren van de gemeente, hebben in de praktijk al een grote rol in het beheer van de sportaccommodatie, denk daarbij aan:

- Eigen kantine/clubhuis (soms zitting in Vereniging Van Eigenaren beheer constructie)
- Schoonmaak van alle onderdelen van de kleedkamers, en kleedgebouw in zelfbeheer
- Competitie lijnen trekken op de grasvelden
- Vlaggen, netten, dug out en warmwater- lichtinstallaties
- Programmering en organiseren van topsport evenementen
- Zelfstandig faciliteren van sport fysio of Buiten Schoolse Opvang

Daarnaast blijkt er weinig koudwatervrees bij de zwembaden, zoals met zelfbeheer door Stichting Exploitatie Zwembad Krommerijn gedurende 8 maanden per jaar, of het experimenteren met meer taken door Zwem Polo Club Watervlo.

Deze praktijkvoorbeelden zijn werkende weg ontstaan. De experimenten kenmerken zich door een zeer grote inzet van vrijwilligers, zowel uitvoerend als strategisch en van een intensieve afstemming met de gemeente en vrijwilligersorganisaties om tot de samenwerking en afspraken te komen.

Er zijn nog heel wat zaken die we nader willen onderzoeken en al lerend gezamenlijk gaan ervaren, zoals;

- Vrijwillige inzet in relatie tot de verwachte meerwaarde
- Betekenis voor grote clubs versus kleinere clubs
- Verhoudingen en mogelijkheden voor grote sporten versus kleine sporten
- Eigenaarschap versus ruimte stedelijke evenementen (zeggenschap/programmering)
- Wet- en regelgeving, met name bij verantwoordelijkheid/aansprakelijkheid
- Mogelijke benutting van buurtsportcoachregeling als deeltijd conciërge

¹ Conform de Algemene Gebruiksvoorwaarden Maatschappelijk Vastgoed

➤ Overheveling middelen naar sportclub bij zelfbeheer

Uit interviews met een aantal initiatiefnemers/verenigingen en evaluaties van voorbeelden van zelfbeheer komen de volgende bevindingen naar voren:

- Er is een grote betrokkenheid en inzet van de vrijwillige beheerders en bestuursleden bij de beheerstichtingen
- Gastvrije ontvangst van leden en bezoekers, beleving van “eigen honk”
- Over het algemeen positieve reacties van gebruikers, onder anderen over de bezetting
- Nadelig kan zijn wanneer bestaande programmering verplaatst moet worden om zelfbeheerexperiment mogelijk te maken

2. Welke ambities en ontwikkelingen zijn er?

We willen ruimte geven aan projecten in zelfbeheer en streven ernaar dit sneller en met minder regels mogelijk te maken (Coalitieakkoord 2018–2022). We ambiëren een toename van medebeheer of zelfbeheer waar behoefte is en waar het kan (Sportnota 2017–2021). Waarom?

Aan de ene kant vanwege inhoudelijke motieven, namelijk de wens om meer zeggenschap en eigenaarschap te krijgen bij gebruikers en verenigingen. De initiatiefnemer heeft immers ideeën voor het beheer en exploitatie die maatschappelijke waarde en andere voordelen kan opleveren voor gebruikers, omgeving, verenigingen en maatschappelijke organisaties.

En anderzijds om de schaarse middelen zo efficiënt en effectief mogelijk in te zetten en te streven naar goede bezetting en tevredenheid over het gebruik van het maatschappelijk vastgoed.

De gemeente wil actief meewerken aan initiatieven van zelfbeheer en ondersteunt de huidige organisaties die belangrijke bijdragen leveren aan de doelen van de stad.

De sportverenigingen, die draaien op de enorme inzet van vrijwilligers, lopen regelmatig tegen grenzen aan. Grenzen in de beschikbaarheid van voldoende uren om hun trainingen en wedstrijden te organiseren, grenzen in mogelijkheden om extra activiteiten te kunnen organiseren en grenzen in de financiële mogelijkheden om ook budget te hebben om iets extra's voor hun leden te kunnen doen. Een van de mogelijkheden om meer ruimte te zoeken, op al deze drie gebieden, is zelfbeheer; het overnemen van taken die door de gemeente worden uitgevoerd.

Met de komst van nieuw te bouwen sporthallen ontstaan er mogelijk meer kansen voor zelfbeheer. In deze nieuwe sporthallen zitten denkkelijk nog geen vaste gebruikers, of kan –door een herverdeling en van capaciteit elders– bestaande ruimte vrijkomen.

De eerste stappen zijn succesvol gezet, zowel financieel als sportief zijn er voordelen te behalen.

Zelfbeheer valt en staat met de inzet van vrijwilligers, zij zijn dé reden waarom zelfbeheer van toegevoegde waarde is, ze komen uit de community, hebben meer intrinsieke motivatie en hart voor de club. Daarnaast zorgt het hebben van een eigen plekje en eigenaarschap voor meer verantwoordelijkheidsgevoel.

Andere (binnen)sportclubs hebben aangegeven belangstelling te hebben voor meer eigenaarschap, een eigen honk, het zelf ontvangen van gasten die wedstrijden komen spelen. Ze hopen op meer uren en willen graag meer invloed op de programmering door het klusteren de zaalruimten en tijdstippen.

3. Hoe kunnen we zelfbeheer stimuleren en ondersteunen?

Allereerst door het aantal experimenten in zelfbeheer naar behoefte uit te breiden.

Daarnaast willen we de rek in de regels opzoeken en uitvinden wat er mogelijk is of welke ideeën en initiatieven we mogelijk kunnen maken. Met de bijgevoegde “Handreiking zelfbeheer

sportaccommodaties” geven we daartoe een aanzet. Verenigingen die een stap willen zetten naar zelfbeheer lopen tegen heel wat zaken aan;

- Hoe regel je specifieke deskundigheid m.b.t. coördinatie; verzekeringen, onderhoud, etc.
- Zijn er (genoeg) mensen binnen de vereniging(en) die het initiatief kunnen dragen?
- Werken met vrijwilligers is kwetsbaar; moet dit niet professioneler?
- Welke mogelijkheden zijn er voor commerciële onderverhuur voor bijvoorbeeld fysio?
- Wat kan je met horeca en (terras)vergunning bereiken?
- Welke nieuwe sponsoring mogelijkheden zijn mogelijk?
- Stap naar topsport (met behoud verenigingsgevoel)

De handreiking geeft ondersteuning en richting en zal in de praktijk verder ontwikkeld worden. Het ligt daarbij voor de hand dat er heldere proces afspraken worden gemaakt en wederzijds vertrouwen blijft. Vaste contactpersonen aan beide zijden en heldere verwachtingen helpen daarbij.

Naast het onderzoeken van de ambities en beschrijven van verwachte voordelen hechten we belang aan “proces waarden”. Tijdens de periode van experimenteren en leren is het van belang dat we wederzijds samenwerking stimuleren, betrouwbaarheid en continuïteit hoog in het vaandel dragen. Daarnaast houden we aandacht voor transparantie en proportionaliteit. Met dat laatste beogen we dat heel veel tijd en middelen steken in een geringe meerwaarde weinig zinvol lijkt.

De gemeente zal toetsen of de initiatiefnemer vitaal genoeg is om een het zelfbeheer tot een succes te maken. Bij deze toetsing maken we gebruik van de publieke waarde driehoek waar legitimiteit, draagvlak en maatschappelijk rendement afgewogen worden. Bij de legitimiteit is van belang hoe het zelfbeheer initiatief zich blijvend verhoudt tot de wet- en regelgeving.

Bij het draagvlak is van belang aantoonbaar in beeld te krijgen hoe het initiatief wordt gedragen binnen eigen ledenbestand, buurtbewoners en eventuele andere verenigingen of sportgroepen. Wordt het initiatief gedragen door een grotere groep en hebben initiatiefnemers rekening gehouden met verschillende belangen? Tot slot bekijken we wat het initiatief bijdraagt en welke maatschappelijke (meer) waarden er verwacht worden.

De gemeente hanteert tarieven voor het gebruik van de sportaccommodaties. Zoals in het begin van deze brief staat omschreven dekken de gebruikersinkomsten ongeveer een kwart van de totale kosten. Per zelfbeheerinitiatief zal een huurbedrag afgesproken worden met de initiatiefnemers op basis van een gemiddelde bezetting en een hoeveelheid inkomsten. De gemeente hoeft er immers niet extra op te verdienen. De initiatiefnemers hebben in principe de kans extra inkomsten te genereren door de bezetting te verhogen (meer uren te gaan verhuren). Wel moeten zij bij verhuur aan derden minimaal de tarieven hanteren die ook de gemeente hanteert. De complexiteit van tarieven vraagt nadere uitwerking. We willen hiervoor een transparant en legitiem model gaan gebruiken.

Over alle onderdelen die van invloed zijn tijdens het participatie proces voor het zelfbeheerinitiatief zal gesproken en onderhandeld moeten worden tussen de initiatiefnemers en de gemeente. Afhankelijk van de soort locatie en de intensiteit van de over te nemen taken zal dat meer of minder tijd kosten. Als indicatie; voor het proces tot zelfbeheer van sporthal Lunetten waren twee jaren nodig om van een eerste kennismaking tot het tekenen van de overeenkomst te komen. Het is niet de verwachting dat er voor een volgend initiatief weer zo veel tijd nodig is. We hebben immers geleerd van deze pilot. Zowel de gemeente als de initiatiefnemers hebben tijd nodig om elk afzonderlijk onderwerp uit te zoeken, te bespreken en af te wegen om tot een besluit te komen. Met de kennis van het veld weten we dat gras niet harder groeit door er aan te trekken!

Tot slot

We gaan verder aan de slag met heldere vertrekpunten en basis principes;

1. we willen maatwerk passend bij de opgave, initiatiefnemers en doelgroep,
2. we betrekken een brede groep in een vroeg stadium,
3. we streven vanaf het begin naar helderheid over rollen, verantwoordelijkheden en budget,
4. we communiceren helder gedurende het gehele traject met elkaar.

Met een aantal sportverenigingen is contact over zelfbeheer, zoals Beachvolleybal Zuilen, Volleybal Vereniging Utrecht, Limes en algemene sport vereniging Utrechtse Voetbal Vereniging, Floorbal, FitYard, Mixed Hockey Club Fletiomare en Handbal Vereniging Leidsche Rijn.

Zij kunnen –met behulp van de handreiking– een volgende stap zetten en doorpraten over de mogelijkheden voor zelfbeheer.

Op een later tijdstip zullen we u informeren over de vorderingen. Voor dit moment hopen we u zo voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Maarten van Ooijen